
Yıldız

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Dergisi

(2018) Cilt 02, Sayı 01, s. 12-27

Alman Sanatçı Gerhard Richter'in 2010-2017 Yılları Arasındaki Sergilerine Dair Bir Araştırma^a

Burak Boyraz^b

Mehmet İlhan Gül^c

Özet

1932, Dresden/Almanya doğumlu *Gerhard Richter* bugün yaşayan en önemli sanatçılardan biri olarak kabul edilmektedir. 1951 yılında Dresden'de başladığı akademik kariyerinde pek çok sergiye katılmış sergiler; Almanya'dan Birleşik Devletler'e, Japonya'dan Çekya'ya farklı coğrafyalara dağılmıştır. Bu çalışmada da onun kişisel ve karma sergilerine yönelik bir araştırma yapılmıştır. Araştırma dâhilinde sanatçının son dönem (2010-2017) etkinlikleri sayısal gruplara ayrılmış ve gruplar saptanan coğrafi bölgeler üzerinden incelenmiştir. Aynı zamanda en güncel ve en kapsamlı sergilerinden biri olan Prag/Çekya'daki retrospektifi ziyaret edilmiş ve metinde verilerin yanı sıra etkinliğe dair görseller / bulgular sunulmuştur. İçeriğe değinirsek ilk kısımda sanatçı ve yaşadığı coğrafya ele alınmıştır. Biyografik bir üslup ile hazırlanan bu paragraflarda *G. Richter* ve Almanya'ya tarihi anekdotlar eşliğinde göz atılmıştır. İkinci kısım ise; veriler ve grafiklerle ilgili olup etkinlikler rakamlar üzerinden yorumlanmıştır. Sonuç bölümünde de 2000 – 2017 arasındaki sergilerin (kişisel ve karma gruplaması ile) kıtasal dağılımını belirten bulgular takdim edilmiş ve genel bir değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirmede *G. Richter*'in etkinlikler bazında Avrupa merkezli bir sanatçı olduğunun altı çizilmiş ve Türkiye'nin sanatçının aksiyon planı içine dâhil olup olmadığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Sanat
Plastik Sanatlar
Resim
Almanya
Alman Resim Sanatı
Gerhard Richter

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 31.01.2018

Kabul Tarihi: 03.04.2018

Elektronik Yayın Tarihi: 16.04.2018

^a Yazarın 2017 yılı içinde Yükseköğretim Kanunu'nun 39. maddesi kapsamındaki yurt dışı görevlendirmeleri çerçevesinde hazırlanmıştır.

^b Arş. Gör., YTÜ, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Sanat Böl., bboyraz@yildiz.edu.tr

^c Sanat Böl. Öğrencisi, YTÜ, Sanat ve Tasarım Fakültesi, mehmetilhangul@hotmail.com

A Study on German Artist Gerhard Richter's Exhibitions Between 2010-2017

Abstract

Born in Dresden / Germany in 1932, *Gerhard Richter* is considered one of the most important German artists living today. Following his academic career in 1951/Dresden, the artist has participated in many exhibitions. The exhibitions are spread in many countries such as Germany, United States, Japan and Czech Republic. In this study, a research was done on solo and group exhibitions of the artist. Within the scope of the research, the last period (2010-2017) of the artist was approached in the context of numerical distributions and the exhibitions were examined through geographical regions. At the same time, the exhibition in Prague / Czechia, one of the artist's most recent and most comprehensive retrospective, was visited and the photos / findings were presented in the text. In the first part of the text, the artist and the geography he lived in were discussed. In this section prepared with a biographical style, *G. Richter* and Germany are approached in the presence of historical anecdotes. The second part is devoted to data and graphics, and events are interpreted with numbers. In the conclusion, findings indicating the continental distribution of exhibition events (solo and group) between 2000 and 2017 were presented and a general assessment has been made. Under the estimation, *G. Richter* was highlighted as being a European-based artist on the basis of events and it was determined that whether Turkey is incorporated into the artist's action plan.

Keywords

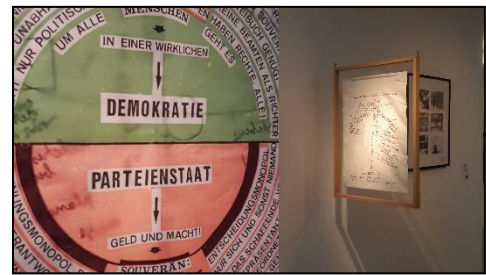
Art
Plastic Arts
Painting
Germany
Painting Art of Germany
Gerhard Richter

About Article

Sending Date: 31.01.2018
Acceptance Date: 03.04.2018
Electronic Issue Date: 16.04.2018

GİRİŞ

Rönesans Avrupa kıtasındaki pek çok ülkede olduğu gibi Almanya'da da kendini göstermiştir. Almanlar İtalya ile kurdukları ticari bağlar ve felsefi etkileşim ile hızla buradaki yenilikleri benimsemiştir. Bu anlamda çok sayıdaki Alman sanatçı Rönesans'ın görsel estetiğinden ve bilimsel yaklaşımından referanslar alan yapıtlar üretmiş ve söz konusu yapıtlar sonraki yüzyıllarda yeniden biçimlenecek olan Alman resim sanatına zemin hazırlamıştır. Bununla birlikte *Birinci ve İkinci Dünya Savaşları* (1914-1918 & 1939-1945) sadece Avrupa kıtasının siyasi görünümünü değiştirmekle kalmamış, süregelen

Resim 1. Metinde bahsi geçecek olan; *J. Beuys*'un bir poşet üzerine hazırladığı *İki Toplum Biçiminin Karşılaştırılması* (1971) adlı çalışmasının ön detayı ve arka yüzü. (*Demokrasiye evet / Parti deoletine hayır*) Zagreb Çağdaş Sanatlar Müzesi, Zagreb/Hırvatistan.
Kaynak: Burak Boyraz Arşivi, 2017

estetik anlayışın yeniden şekillenmesinin de önünü açmıştır. 20.yy'ın ikinci yarısına denk gelen dönemde; güncellenen eleştirel algı ve protest duruşlardan nasiplenen yeni yapıtlar en başta Birleşik Devletler ve İngiltere'de kabul görmüştür. Ancak Alman sanatçılar bu duruma da kısa sürede uyum sağlamış, hatta *Joseph Beuys* (1922-1986) ve *Hans Haacke* (1936) gibi isimler artık yeni medyalar ile donanmış olan 1960-70 sonrası sanat mecraları için referans türevi girişimlerde bulunmuştur (Yılmaz, 2005, s.267).

Metin çerçevesinde de; ülkesinde *İkinci Dünya Savaşı* sonrasında inşa edilen *Berlin Duvarı*'ndan, Doğu ve Batı Almanya'nın yeniden bir bütün olmasına dek uzanan sürece tanıklık etmiş bir sanatçı irdelenecektir. 1960 sonrası sanat akımları dahilinde pentürden kopmayan, akademik eğitimini Almanya'da tamamlayıp, başta Avrupa olmak üzere pek çok kıtada retrospektif sergiler açan *Gerhard Richter* (1932) araştırmamızın ana süjesidir. Sanatçının araştırma adına ele alınacak özelliği ise güncel sergileridir.

2000'li yıllar öncesindeki popülerliğini koruyan sanatçının hâlihazırdaki faaliyet alanını; yani sergi formasyonunu tespit etmek çalışmanın ana amacıdır. Amaç dâhilinde *G. Richter*'in 2010 ve 2017 yılları arasındaki sergileri etüt edilmiş, kişisel ve karma etkinlikleri sayısal gruplamalara tabi tutulmuştur.

Araştırma yöntemimiz olan sayısal veri analizimiz için önem teşkil eden bu girişim adına *G. Richter*'in kişisel internet sayfasındaki beyanları ve retrospektif sergisindeki kronolojik özgeçmiş bilgileri dikkate alınmıştır (Bkz.: *Gerhard Richter Biography & Exhibitions*. www.gerhard-richter.com [30.01.2018]).¹ Bu beyanlar aracılığı ile sanatçının faal olduğu coğrafyalar belirlenmiş ve bu coğrafyalara yönelik rakamsal etkinlik dökümleri (aksiyon alanları) üretilmiştir Ayrıca metin literatür taraması ile desteklenmiş; sanatçının (sergileri ile) biyografisi hakkında daha fazla bilgi toplamak, yaşadığı dönemi irdelemek ve sanatsal etkinliklerinden kesitleri ifade eden aktüel görseller edinmek için Avrupa kıtasındaki en güncel retrospektiflerinden biri ziyaret edilmiştir.²

Resim 2. *Gerhard Richter* Retrospektifi. Prag Ulusal Sanat Galerisi (Kinsky Sarayı), İç Mekân, Kesit 1. Prag - Çekya. **Kaynak.** Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.

GERHARD RICHTER VE 20.YÜZYIL ALMANYASI

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu veliahdının bir Sırp milliyetçisi tarafından suikasta uğraması 20.yy Almanya'sını ilgilendiren ilk büyük siyasi olaydır. *Birinci Dünya Savaşı*'nın fiilen başlamasına neden olan bu olay; Avrupa kıtasında kutuplaşmaya yol açmış, Almanlar da bu kutuplaşmada imparatorluğun yanında saf tutmuştur. Fakat tarihte *İttifak Devletler* olarak bilinen ve ilk haliyle Almanların yanı sıra İtalya'yı da kapsayan bu siyasi kolektif savaştan yenilgi ile ayrılmıştır. Dolayısıyla (o yılların Birleşik Devletler senatosunca onaylanmamış olsa bile) Almanlar savaşın sonunda imzaladıkları *Versay Barış Antlaşması*

¹ Sanatçının sergilerine yönelik bilgiler (galeri adı, tarih vb.) Storr, R. (2002). *Gerhard Richter: Forty Years of Painting*, New York: MoMA içinde de mevcuttur. Ancak sanatçının kişisel internet sayfası "güncelliği" ve arşiv niteliğinde bilgiler (küyeler) sunması nedeniyle en net referans kaynağımızdır.

²*Gerhard Richter*. 26.04 – 03.09. 2017. *Prag Ulusal Sanat Galerisi* (Kinsky Sarayı), Prag – Çekya.

(1919) gereğince 1933'e kadar pasifize edilmiş ve ülkede en başta (savunma) sanayi imalatı sınırlandırılmıştır (Sur, 2013, s.2536).

1933'de (saldırgan söylemler eşliğinde) ulusal seçimlerdeki oy oranlarını radikal biçimde arttıran *Nasyonal Sosyalistler* iktidarlığa gelmiştir. Bu yıllarda siyasi zaferinin ardından zaman kaybetmeden muhaliflerini bastıran *Adolf Hitler* (1889-1945), *Üçüncü İmparatorluk* (*Third Reich*) idealini ortaya koymuş ve bunun için hızlı adımlar atmıştır. İtalyanlar ve Sovyetler ile yapılan karşılıklı anlaşmalar ile Almanya adına çatışmasızlık cepheleri oluşturulmuştur. Bu sayede anayurdu güvence altına aldığı düşünün *A. Hitler* ve *Nasyonal Sosyalist* ordu 1939'daki Polonya işgali ile *İkinci Dünya Savaşı*'nı başlatmıştır (Gilpin, 1981. s.12).

Savaşın başladığı yıl sadece yedi yaşında olan *G. Richter*'in babası *Horst* Alman ordusuna alınmıştır. Her ne kadar *Nasyonal Sosyalist* politikaları benimsemese de *Horst* evden ayrılmış (1939) ve aile *Lusatia*'ya yerleşmiştir. *G. Richter* eğitimine burada devam ederken, Almanlar 1940-1941 arasında Avrupa kıtasında askeri üstünlük kurmuştur. Hatta bu yıllar içinde Danimarka ve Norveç'e de saldıran *Nasyonal Sosyalist* ordu, Japonya ile bir pakt kurarak okyanus ötesinden de destek bulmuştur. Ancak bu süreç *G. Richter* için üzücü hatıralara kaynaklık etmiştir. Sanatçının orduda görev yapan amcası *Rudi* muharebelerde ölmüştür. Şizofreni hastalığından mustarip teyzesi *Marianne* ise *Nasyonal Sosyalistlerin* arî ırk hedefinin kurbanı olmuştur. Dolayısıyla baba *Horst* eve dönmeyi başarsa da savaş yılları aileyi derinden sarsmıştır (Storr, 2002, s.19-20).

Almanlar kesin zaferi hedefledikleri savaşta Sovyetler ile anlaşmazlığa düşmüş, İngilizlere karşı hava muharebelerini kaybetmiş ve Birleşik Devletler tüm askeri gücünü *Nasyonal Sosyalistleri* devirmeye odaklamıştır. Ülke 1945'de savaşı kaybetmiştir. *A. Hitler* ise intihar etmeyi seçmiş, Almanya'da işgal edilmiştir (Erhan, 1996, s.259).

Resim 4. Bugün Almanya'nın pek çok şehrinde hava saldırılarında zarar gören taşınmazların kalıntıları bulunmaktadır.

1943 yılındaki hava saldırısında hasar gören ve kalıntıları muhafaza edilen *Aziz Nikola Kilisesi* (*Nikolaikapelle*). Hannover - Almanya. **Kaynak.** *Burak BOYRAZ* Arşivi, 2017.

Resim 3. *G. Richter* savaştan yirmi yıl sonra amcası *Rudi*'ye olan düşkünlüğünü 1965 tarihli *Rudi Amca* isimli tablosu ile betimlemiştir. Tabloya Prag'daki retrospektifte de yer verilmiştir. *Gerhard Richter* Retrospektifi. Prag Ulusal Sanat Galerisi (Kinsky Sarayı), İç Mekân, Kesit 2. Prag - Çekya. **Kaynak.** *Burak BOYRAZ* Arşivi, 2017.

İşgal sonrasında Almanya'nın ikiye bölünmesi radikal ölçekte en başta Berlin merkezli bölgeyi etkilemiştir. Bu etkiye maruz kalanlardan biri de *G. Richter*'dir. Savaştan sonra kâtiplik üzerine öğrenim görmeye başladıysa da, akademik (sanat) eğitimini ülkenin Doğu kanadındaki; Dresden'de almıştır. (1945'de yoğun bir bombardımana tutulan ve o yıllarda Sovyet güdümünde olan bu şehirde benimsenen sanat yaklaşımı daha çok sosyalist gerçekçilik üzerine kuruludur).

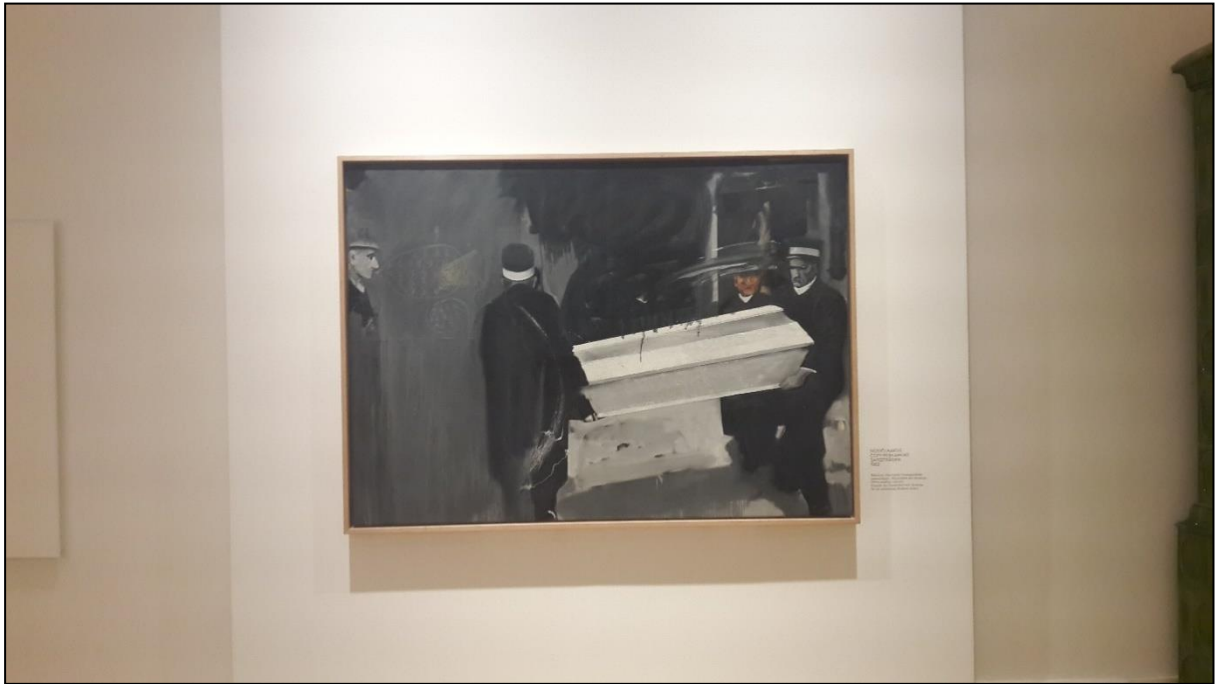
G. Richter'in bulunduğu coğrafya muharebenin ardından yeniden kalkınma sürecinde istihdam edilen Alman işçilerin ikamet ettiği bir bölgedir. Lakin uzun vadede öğrenciler ve söz konusu işçiler Doğu kanadını terk etmeye başlamıştır.

Sovyetlerin komünist yaklaşımının hâkim olduğu Doğu kanadından, Birleşik Devletler gözetiminde serbest ekonomiyi tercih eden Batı Almanya'ya geçenlerin sayısı gün geçtikçe artmıştır. Bunun üzerine 1961'de *Berlin Duvarı*'nın inşası başlamış, *G. Richter* de aynı yıl Batı kanadındaki Düsseldorf'a geçmiştir.

Resim 5. Düsseldorf şehri günümüz Almanya'sının fuar şehridir. Şehrin havalimanı ülkenin en işlek üçüncü havalimanıdır. (*Düsseldorf Havalimanı*). Düsseldorf - Almanya. **Kaynak.** Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.

Dresden'deki eğitiminde sosyalist gerçekçiliğe tabi olan *G. Richter* Batı Almanya'da çok daha farklı sanat mecralarıyla tanışmıştır. Bölgede kabul gören sanatsal yaklaşımlar daha soyut ve daha deneysel uygulamalar üzerine kuruludur. Ancak sanatçı hızla duruma uyum sağlamıştır. Teknik yönden Doğu Almanya'da edindiği sosyalist gerçekçi yaklaşımı, kendi özgün üslubunu şekillendirmek için kullanan *G. Richter*, içeriksel olarak geçmişine odaklanmıştır. Bu yıllarda herhangi bir sempati beslemeden *Nasyonal Sosyalist* Almanya'ya göndermeler yapan sanatçı, fotoğraflar üzerine de çalışmış (fotoğraflara dair silüet incelemeleri gerçekleştirmiş) ve bu çalışmalarını pentürde foto gerçekçilikle tatbik etmiştir (Osterwold, 2012, s.234).

Resim 6. Sanatçının Düsseldorf'a geldikten bir yıl sonra ürettiği *Tabut Taşıyıcıları* isimli yapıtı (1962). *Gerhard Richter* Retrospektifi. Prag Ulusal Sanat Galerisi (Kinsky Sarayı), İç Mekân, Kesit 3. Prag - Çekya. **Kaynak.** Burak Boyraz Arşivi, 2017.

G. Richter kendi estetiğini oluşturmak için çabalarırken Alman hükümetlerinde yeniden birleşme için girişimler baş göstermiştir. *Berlin Duvarı*'nın 1961'de inşa edilmeye başladığını belirtmiştik. Duvarın örülmesi beraberinde tartışmaları da getirmiş, Doğu ve Batı kanatları arasındaki kaçışlar uluslararası toplum örgütlerinin buraya odaklanmasına yol açmıştır. Bu anlamda Sovyetlerin kontrolünde olan duvar gün geçtikçe artan şekilde protestolarla karşılaşmıştır. Aynı zaman diliminde Doğu Almanya'daki refah seviyesi düşmeye başlamıştır.

Durumun (artan kaçma girişimlerinin) önüne geçmek isteyen Sovyetler buradaki Alman vatandaşlarına başka *Doğu Bloğu* ülkelerine (Çekoslavakya, Yugoslavya vb.) geçiş hakkı tanımıştır. Gelgelelim önce *Doğu Bloğu*'na geçen sonra da buradaki diğer Avrupa ülkelerinin büyükelçiliklerine sığınan Almanlar sürece başka bir boyut katmıştır.

Temelde *İkinci Dünya Savaşı* sonrasında beliren küresel güç yarışının (Bkz. *Soğuk Savaş*) tarafları; Birleşik Devletler ve SSCB arasındaki mücadele nedeniyle vuku bulan bu olaylar, 1969'da şansöyeliği devralan Alman siyasetçi *Willy Brandt*'in (1913-1992) politikaları ile yumuşamıştır (Solsten, 1996, s.107). Hatta baş gösteren yakınlaşma çabaları *W. Brandt*'in istifasından sonra da sürmüştür. Ancak 1970'lerde pek çok kez gündeme gelen birleşme fikri her defasında müzakerelere "uygun" zemin olmaması nedeniyle yarım kalmıştır.

Almanya'nın birleşme çabaları süredursun; *G. Richter* Batı kanadındaki sanatsal üretimlerinde ivme yakalamıştır. Foto gerçekçilik ve fotoğraf karelerindeki siluet görünümüleri üzerine araştırmalarına devam eden sanatçı artık Alman topraklarındaki kasabalardan ve doğa manzaralarından kesitler yansıtmaya başlamıştır. Son derece yalın bir üslupla resmettiği bu kadrajlar onun akademik kariyerine de katkı sağlamış, Almanya'da 1971'de profesörlüğe kabul edilmiş, takiben Birleşik Devletlerde sergiler açmıştır. Ülkesi ise birleşmeye dair en istikrarlı politikaları şansölye *Helmut Kohl* (1930-2017) ile yakalamıştır.

Resim 7. Sanatçının Alman kasabalarını resmettiği foto gerçekçi üretimleri Prag'daki retrospektifte de yer almıştır. Görselde ortadaki kare sanatçının 1987 tarihli *Elma Ağaçları* isimli yapıtıdır. Sol ve sağda yer alan kareler ise Almanya'da daha çok Osnabrück bölgesinde çektiğimiz karşılaştırma amaçlı peyzaj fotoğraflarıdır. *Elma Ağaçları* Yapıtı Görseli: *Gerhard Richter* Retrospektifi. Prag Ulusal Sanat Galerisi (Kinsky Sarayı), İç Mekân, Kesit 4. Prag - Çekya. **Kaynak.** *Burak Boyraz* Arşivi, 2017.

1973-1998 yılları arasında Almanların bilindik siyasi oluşumu *Hıristiyan Demokrat Birliği*'nin liderliğini yapan *H. Kohl*, Almanya adına toplamda 16 yıl başbakanlık yapmıştır. Bu süreçte siyasi nüfusunu arttıran lider 1989'da *Berlin Duvarı*'nın yıkılması konusunda sakinleştirici politikalar izleyerek başarıya ulaşmıştır. Alman halkının katılımıyla gerçekleştirilen yıkımın ardından gerçekleşmesi planlanan müzakereleri de bizzat yürüten şansölye 1990'daki nihai birleşmede başrolü üstlenmiştir (Taylor, 2012, s.380).

Almanya'nın yeniden bir bütün olması uluslararası platformlarda pozitif karşılanmıştır. Ancak Doğu kanadının kırılğan ekonomisi bu coğrafyadakilerin ülkenin Batı nüfusu ile eşit şartlara ulaşmasını engellemiştir. Bu durum uluslararası fonların desteği ile bir nebze olsun iyileştirilmiştir. Devamında ise eğitim reformları gerçekleştirilmiş ve ortak istihdam politikaları üretilmiştir.

G. Richter ise birleşmeden bir yıl sonra İngiltere'nin saygın sanat galerilerinden *Tate Galeri*'de bir sergi açmıştır. Bu sergide foto gerçekçi yapıtlarını İngiliz halkının beğenisine sunan sanatçı kendi çalışmaları üzerine hazırlanan yayınlara da katkı sağlamaya başlamıştır.³ Üretimlerini yazınsal belgeler ile destekleyen G. Richter 1996'da 47. *Venedik Bienali*'nde *Altın Aslan* ödülünün sahibi olmuştur.

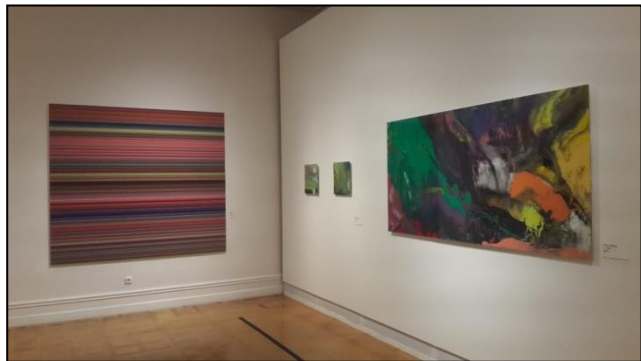
Ödülün ardından retrospektif sergilere ağırlık vermiş, daha önce katıldığı *documenta* (Kassel) sergilerinin "onuncusunda" da yer almış (1997) ve bundan bir yıl sonra Birleşik Devletlerin prestijli ödülllerinden *Wexner Ödülü*'ne layık görülmüştür.

2000'li yıllardan bahsederek; G. Richter bu zaman diliminde Viyana, Londra, Münih ve New York gibi önemli ana kent şehirlerde kişisel sergiler ya da retrospektifler açmayı sürdürmüştür. Almanya ise istikrarlı büyüme oranları ile yeniden Avrupa'da söz sahibi olmuştur. Gerçekleştirdiği reformlar eşliğinde sanat eğitimi konusunda hatırı sayılır bir konum elde eden ülkede; 1990'lı yıllarda baş gösteren dijital üretimler artık akademik disiplin dâhilinde yer bulmaya başlamıştır.

Bugün Almanya'nın pek çok sanat okulunda/akademisinde dijital sanat bir ifade biçimi olarak kabul edilmekte ve eğitim müfredatlarında yer almaktadır. Bu sanata dair referans gösterilen isimlerden biri yine G. Richter'dir. Sanatçının öncü örneklerini 2011 yılında hazırladığı *Şerit* resimler dijital ara yüzlerden yararlanarak oluşturulmuştur. Başlangıçta deneysel uygulamalar olma özelliği taşıyan bu çalışmalar günümüzde sanatçının pek çok retrospektifinde yer almakta ve (bu araştırma nezdinde) G. Richter'in değişen ve gelişen mecralara ne denli uyum sağlayabileceğini simgelemektedir.⁴

Resim 9. Görselde soldaki çalışma sanatçının *Şerit* resimler serisi dâhilindeki üretimlerinden biridir.

Sağdaki ise sanatçının soyut dışavurumcu yapıtlarındandır. Anlaşılabilirliği üzere G. Richter'i sanat akımları dâhilinde belirli bir sınıflandırmaya tabi tutmak oldukça zordur. *Gerhard Richter* Retrospektifi. Prag Ulusal Sanat Galerisi (Kinsky Sarayı), İç Mekân, Kesit 6. Prag - Çekya. **Kaynak.** Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.

Resim 8. Sanatçının foto gerçekçi üretimlerinden bahsetmiştik. Fakat onu sadece bu eserler ile ilişkilendirmek doğru değildir. *Renk Tablosu* serisi G. Richter'in 1970'li yıllarda ses getiren bir diğer serisidir. *Gerhard Richter* Retrospektifi. Prag Ulusal Sanat Galerisi (Kinsky Sarayı), İç Mekân, Kesit 5. Prag - Çekya. **Kaynak.** Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.

³ Bkz. 1993 yılında *Hans U. Obrist*'in editörlüğünde kendi belgelerini içeren *Gerhard Richter: Text*.

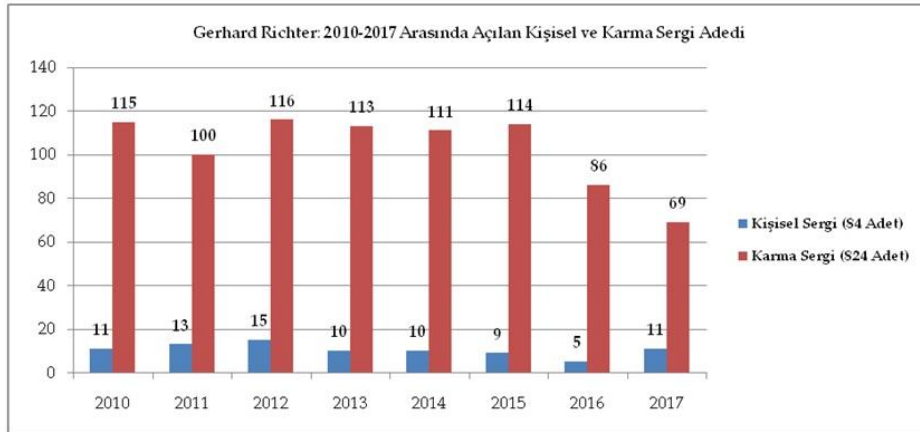
⁴ Almanya'nın eğitim ve kültür konularındaki diğer politikaları ve G. Richter'e dair ilk çalışmamız için Bkz.: Boyraz, B. & Cantürk, A. (2015). "Gerhard Richter ve Anselm Kiefer Örneğinde İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Almanya'da Plastik Sanatlar", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi / Journal of the Human and Social Science Researches*, 4, (2), Nisan-Mayıs-Haziran, ss. 468-481.

Resim 10. Saha araştırması gerçekleştirdiğimiz retrospektif sergiye Alman Konsoloslugu ve Goethe Institut katkı sağlamıştır. Sergiye ve sanatçının biyografisine dair daha detaylı bilgilere www.gerhard-richter.com adresinden ulaşılabilir. *Gerhard Richter Retrospektifi*. Prag Ulusal Sanat Galerisi (Kinsky Sarayı), İç Mekân, Kesit 7. Prag - Çekya. **Kaynak.** Burak Boyraz Arşivi, 2017.

GERHARD RICHTER'İN 2010-2017 SERGİ FORMASYONU

G. Richter'in yapıtlarını pek çok ülkede sergilediği kişisel internet sayfasındaki beyanı ve retrospektif sergisindeki kronolojik özgeçmiş bilgileri üzerinden anlaşılmaktadır (*Gerhard Richter Biography & Exhibitions*. www.gerhard-richter.com [30.01.2018]).⁵ Araştırmamızın bu kısmında da sergilerinin sayısal dağılımı ele alınacaktır. Belirtmek gerekir ki sanatçı; 2010 ve 2017 yılları arasında toplam 84 “kişisel” sergi açmış ve 824 “karma” sergiye⁶ dâhil olmuştur. Bunlardan kişisel sergi bazında en faal olduğu yıl 15 sergi ile 2012 olurken, aynı yıl; 116 etkinlik ile karma sergilerde de zirvededir (Bkz. *Grafik 1*).

Grafik 1. Gerhard Richter. 2010-2017 Arasında Açılan Kişisel ve Karma Sergi Adedi.

⁵ Bu başlık altındaki veriler sanatçının retrospektif sergisindeki bilgi notlarından ve www.gerhard-richter.com adresinden edinilmiştir. Sanatçının açtığı/katıldığı her bir serginin künye bilgilerine (galeri adı, tarih, katalog mevcudiyeti, afiş vb.) ilgili site aracılığı ile ulaşılabilir.

⁶ Karma sergilere “Grup” sergiler de dâhil edilmiştir.

Grafik 2. Gerhard Richter. 2010-2017 Arasında Açılan Kişisel ve Karma Sergilerin Toplamdaki Yüzdelerdeki Dağılımı.

Totalde 908 adetlik bir etkinlik envanterini sembolize eden bu kişisel ve karma sergilerin kendi içlerindeki yüzdelerdeki dağılımına ise *Grafik 2*'de yer verilmiştir. Buna göre sanatçının karma sergileri; 2010-2017 arasındaki bütün sergileri içinde %90,7'lik oran ile oldukça geniş bir paya sahiptir.

Tablo 1. Gerhard Richter 2010 Yılında Açılan Sergilerin Ülkelere Göre Dağılımı.

	Ülke	Kişisel Sergi	Karma Sergi
2010	Japonya	1	1
	Uruguay	1	-
	Arjantin	1	-
	Almanya	3	45
	Birleşik Devletler	1	11
	İngiltere	1	8
	Lüksemburg	1	-
	Brezilya	1	1
	İsviçre	1	6
	Danimarka	-	2
	Türkiye	-	1
	Peru	-	1
	Avusturya	-	5
	Belçika	-	4
	Küba	-	1
	Singapur	-	1
	Macaristan	-	2
	Güney Kore	-	2
	Kanada	-	1
	Hollanda	-	1
	Portekiz	-	1
	İsveç	-	1
	İspanya	-	6
	Fransa	-	6
	Polonya	-	1
	Çekya	-	1
İtalya	-	5	
Dominik Cumhuriyeti	-	1	
Toplam		11	115

Verilerimizi yıllara göre analiz edersek *G. Richter* 2010 yılı içinde 11 kişisel sergi açmış ve 115 karma sergiye dâhil olmuştur (*Gerhard Richter Biography & Exhibitions*. www.gerhard-richter.com [30.01.2018]). Bu sergiler içinde Almanya 3 kişisel ve 45 karma sergi ile sanatçının

en fazla etkinlikte bulunduğu ülke olurken, diğer 8 kişisel serginin her biri farklı bir ülkede organize edilmiştir. Karma sergilerde ise Almanya'yı; 11 etkinlik ile Birleşik Devletler ve 8 etkinlik ile İngiltere izlemektedir (Bkz. *Tablo 1*).

Tablo 2. *Gerhard Richter* 2011 Yılında Açılan Sergilerin Ülkelere Göre Dağılımı.

	Ülke	Kişisel Sergi	Karma Sergi
2011	Almanya	4	47
	Birleşik Devletler	2	16
	Brezilya	4	-
	Güney Kore	1	2
	Fransa	1	1
	İngiltere	1	4
	Slovenya	-	2
	Portekiz	-	2
	Japonya	-	4
	İspanya	-	6
	Kanada	-	1
	Avusturya	-	3
	Norveç	-	1
	Yunanistan	-	1
	Çekya	-	1
	İtalya	-	3
	İsviçre	-	2
	Hollanda	-	1
	Macaristan	-	1
	Rusya	-	1
Polonya	-	1	
Toplam		13	100

Sanatçı bir sonraki yıl (2011) ise 13 kişisel sergi açmış ve 100 karma sergiye katılmıştır (*Gerhard Richter Biography & Exhibitions*. www.gerhard-richter.com [30.01.2018]). Almanya ve Brezilya 4'er etkinlik ile *G. Richter*'in en fazla kişisel sergi açtığı ülkelerdir. Karma etkinliklerde ise Almanya 47 sergi ile yine zirvededir. Onu geçen yıla göre etkinliklerini arttıran Birleşik Devletler (16) ve istikrar yakalayan İspanya (6) takip etmektedir (Bkz. *Tablo 2*).

Tablo 3. *Gerhard Richter* 2012 Yılında Açılan Sergilerin Ülkelere Göre Dağılımı.

	Ülke	Kişisel Sergi	Karma Sergi
2012	Almanya	6	49
	Ekvador	1	-
	Birleşik Devletler	2	16
	Lübnan	1	-
	Fransa	2	7
	Kolombiya	1	-
	Peru	1	-
	Japonya	1	3
	Kanada	-	5
	İngiltere	-	5
	Belçika	-	2
	İsviçre	-	5
	Çin	-	2
	Avusturya	-	6
	Portekiz	-	4
	İspanya	-	4
	Danimarka	-	2
	İtalya	-	1
	Rusya	-	3
	Hollanda	-	2
Toplam		15	116

G. Richter'in 2012 yılındaki kişisel sergi sayısı 15, karma sergi sayısı ise 116'dır (*Gerhard Richter Biography & Exhibitions*. www.gerhard-richter.com [30.01.2018]). Mevzu bahis kişisel sergilerde Almanya 6 sergi ile başı çekmektedir. Onu 2'şer sergi ile Birleşik Devletler ve Fransa izlemektedir. Karma sergilerde de Almanya'nın üstünlüğü bulunurken Birleşik Devletler önceki yıl ile aynı rakamdadır (16). Birleşik Devletlerin ardından gelen ülkeler ise 7 sergi ile Fransa ve 6 sergi ile Avusturya'dır (Bkz. Tablo 3).

Tablo 4. Gerhard Richter 2013 Yılında Açılan Sergilerin Ülkelere Göre Dağılımı.

	Ülke	Kişisel Sergi	Karma Sergi
2013	Almanya	5	39
	Birleşik Devletler	-	17
	İngiltere	3	3
	Meksika	1	-
	Belçika	-	5
	İrlanda	-	1
	Japonya	-	2
	İsviçre	-	4
	Fransa	-	10
	İspanya	-	7
	Avusturya	-	5
	Danimarka	-	2
	İtalya	1	6
	Kanada	-	1
	Avustralya	-	1
	Estonya	-	1
	Şili	-	1
	Portekiz	-	2
	Güney Kore	-	1
	Hollanda	-	1
Slovenya	-	1	
Polonya	-	1	
Lüksemburg	-	1	
Tayvan	-	1	
	Toplam	10	113

Tablo 4 üzerinden 2013 yılına baktığımızda ise sanatçının 10 kişisel sergi açtığını ve 113 karma sergide yer aldığını görebiliriz (*Gerhard Richter Biography & Exhibitions*. www.gerhard-richter.com [30.01.2018]). Almanya kişisel sergilerde geçtiğimiz yıla göre bir eksilerle 5 adet sergiye düşmüştür. Birleşik Devletler ise bu yıl içinde sanatçının hiçbir kişisel etkinliğine (sergisine) ev sahipliği yapmamıştır. Onun yerine İngiltere tam 3 kişisel sergi ile Almanya'dan sonra ikinci sıradadır. Diğer iki sergi ise Meksika ve İtalya'da gerçekleşmiştir. Karma sergilere bakarsak; Almanya yine zirvedeki yerini korumaktadır. Birleşik Devletler ise burada önceki yıla göre bir fazla ile ikinci sıradadır (17). Fransa ise sınırları dâhilinde tam 10 karma sergide G. Richter yapıtı sergilemiştir.

2014 yılı rakamlarını incelersek (*Gerhard Richter Biography & Exhibitions*. www.gerhard-richter.com [30.01.2018]) Almanya bir kez daha sanatçının 5 adet kişisel sergisine ev sahipliği yapmıştır. Onu 3 sergi ile İsviçre ve 2 sergi ile İngiltere izlemiştir. Karma sergilerde ise Almanya (40), Birleşik Devletler (12) ve Fransa (8) üst sıralamayı oluşturmaktadır. Burada dikkat çekici olan toplamda 111 olan karma sergi adedi içinde; İngiltere, İsviçre, Japonya ve Avusturya'da G. Richter'in yapıtlarının olduğu 6'şar sergi organize edilmesidir (Bkz. Tablo 5).

Tablo 5. *Gerhard Richter* 2014 Yılında Açılan Sergilerin Ülkelere Göre Dağılımı.

	Ülke	Kişisel Sergi	Karma Sergi
2014	Almanya	5	40
	İngiltere	2	6
	Birleşik Devletler	-	12
	İsviçre	3	6
	Belçika	-	5
	Kanada	-	3
	Japonya	-	6
	Brezilya	-	3
	İtalya	-	2
	İspanya	-	4
	Avusturya	-	6
	Fransa	-	8
	Rusya	-	3
	Karadağ	-	1
	Arjantin	-	1
	Singapur	-	1
	Güney Kore	-	1
	Finlandiya	-	1
	Polonya	-	1
Avusturalya	-	1	
Toplam	10	111	

Tablo 6. *Gerhard Richter* 2015 Yılında Açılan Sergilerin Ülkelere Göre Dağılımı.

	Ülke	Kişisel Sergi	Karma Sergi
2015	Almanya	5	45
	Birleşik Devletler	1	13
	İngiltere	2	6
	Japonya	1	6
	Kanada	-	1
	Fransa	-	6
	İspanya	-	8
	Hollanda	-	3
	Belçika	-	4
	İsviçre	-	5
	Avusturya	-	4
	Lübnan	-	1
	Hindistan	-	1
	İtalya	-	5
	Güney Kore	-	1
	Çin	-	1
	İsveç	-	1
	İsrail	-	2
	Norveç	-	1
Toplam	9	114	

2015 yılına bakarsak sanatçı toplamda 9 kişisel sergi açmış ve yapıtları 114 karma sergide yer almıştır (*Gerhard Richter Biography & Exhibitions*. www.gerhard-richter.com [30.01.2018]). Almanya 5 kişisel sergi ile bir kez daha en üst sıradadır. Diğer kişisel sergiler ise sırasıyla İngiltere (2), Birleşik Devletler (1) ve Japonya'da (1) açılmıştır. Karma sergilerde de Almanya (45) ve Birleşik Devletler (13) liste başıdır (Bkz. *Tablo 6*).

Tablo 7. Gerhard Richter 2016 Yılında Açılan Sergilerin Ülkelere Göre Dağılımı.

2016	Ülke	Kişisel Sergi	Karma Sergi
	Almanya	3	45
Birleşik Devletler	1	19	
Rusya	1	-	
İngiltere	-	2	
Japonya	-	2	
Danimarka	-	1	
Belçika	-	3	
İsviçre	-	2	
Avusturya	-	6	
Çin	-	1	
Letonya	-	1	
Singapur	-	1	
Fransa	-	3	
Toplam	5	86	

Tablo 7’de belirttiğimiz 2016 verileri ise; sanatçının kişisel sergiler ölçeğinde en düşük rakama bu yıl ulaştığını göstermektedir (*Gerhard Richter Biography & Exhibitions*. www.gerhard-richter.com [30.01.2018]). Almanya’da 3, Birleşik Devletler ve Rusya’da da 1’er adet sergi açan G. Richter’in bu yıl ki kişisel sergi âdeti 5’tir. Aynı düşüşü karma sergiler üzerinde gözlemlemek de mümkündür. Sanatçı 2016 içinde 86 adet karma sergiye katılabiştir. Bunlarda Almanya her zamanki gibi liste başı olurken (45), Birleşik Devletler (19), Avusturya (6), Fransa (3) ve Belçika (3) onu izleyen ülkelerdir.

Tablo 8. Gerhard Richter 2017 Yılında Açılan Sergilerin Ülkelere Göre Dağılımı.

2017	Ülke	Kişisel Sergi	Karma Sergi
	Almanya	5	31
Birleşik Devletler	1	8	
Çekya	1	-	
Çin	1	2	
Avustralya	1	-	
Belçika	1	1	
Japonya	1	-	
İngiltere	-	6	
İtalya	-	3	
İsviçre	-	3	
Fransa	-	4	
Rusya	-	1	
Portekiz	-	1	
İsrail	-	1	
Avusturya	-	3	
Kanada	-	1	
Danimarka	-	1	
İspanya	-	1	
Katar	-	1	
Endonezya	-	1	
Toplam	11	69	

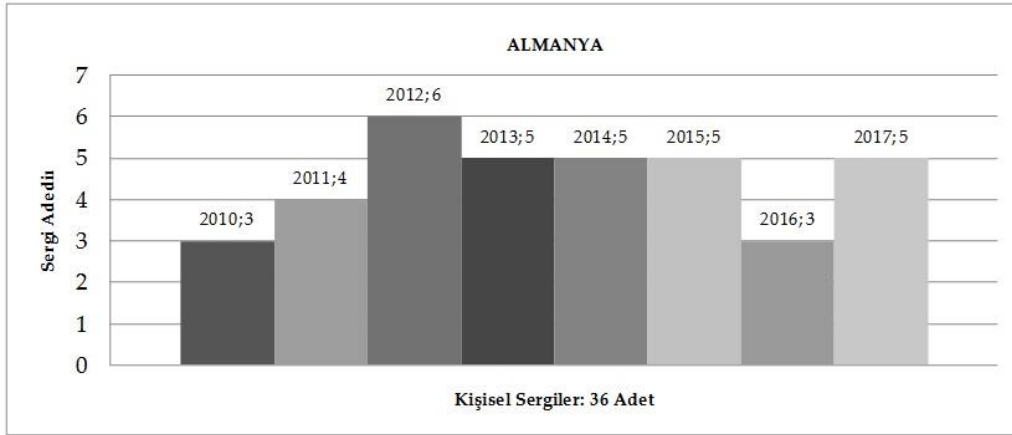
Araştırma kapsamında ki son yıl 2017’dir. Bu yıl içinde G. Richter kişisel sergi konusunda önceki yıla göre çok daha başarılı bir performans göstermiş ve toplamda 11 sergi açmıştır. Almanya geçtiğimiz 6 yılda olduğu gibi 2017’de de zirveyi kimseye bırakmamış (5) onu 1’er sergiyle Birleşik Devletler, Çin, Avustralya, Belçika, Japonya ve (saha araştırmasında

bulduğumuz retrospektifi ile) Çekya takip etmiştir. Buna karşın sanatçının karma sergiler konusundaki en zayıf yılı bu yıl olmuştur. *G. Richter* bu yıl sadece 69 karma sergiye katılmış; Almanya (31) ve Birleşik Devletler (8) ilgili sergi grubunda önceki yıllarda da olduğu gibi liste başı olmuştur (Bkz. Tablo 8).

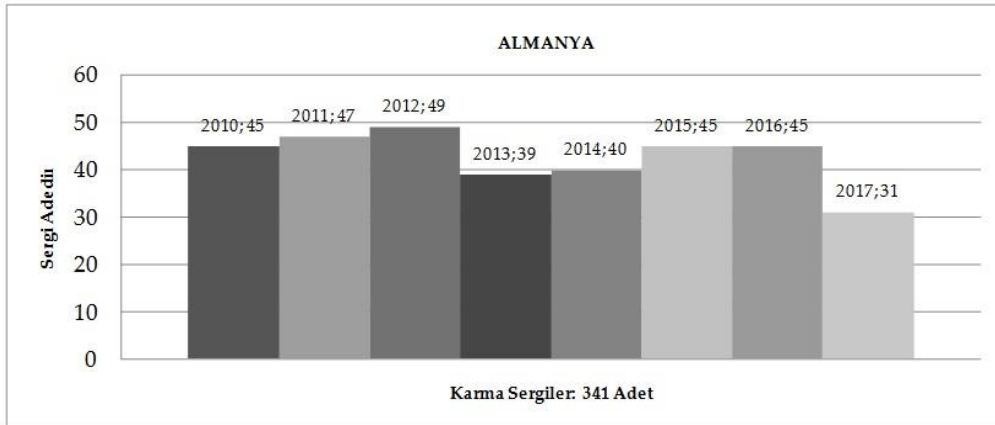
SONUÇ

G. Richter, *İkinci Dünya Savaşı*'na tanıklık eden ve bu savaşın yol açtığı etkenlere maruz kalan isimlerden biridir. İlk bölümde yer verdiğimiz gibi; savaştan sonra bölünen Almanya'nın her iki kanadında da ikamet etmiş ve o yıllarda gerek Birleşik Devletler, gerekse SSCB'nin benimsediği farklı sanat anlayışları ile yüzleşmek durumunda kalmıştır. Buna karşın sanatsal faaliyetlerini ve özgün estetiğini 21.yy'a kadar kesintisiz bir biçimde taşımayı başarmıştır.

Metin dâhilinde söz konusu faaliyetlerin (sergilerin) sadece 2010 ve 2017 yılları arasındakileri incelenmiştir. İncelemeler üzerinden bir çıkarımda bulunacak olursak sanatçının mevcut periyotta en fazla kişisel sergi açtığı ülke; kendi anavatanı olan Almanya'dır. Burada toplam 36 kişisel sergi açmıştır (Bkz. Grafik 3). Aynı şekilde belirttiğimiz yıllar arasında Almanya'da katıldığı karma sergi sayısı da 341'dir (Bkz. Grafik 4).

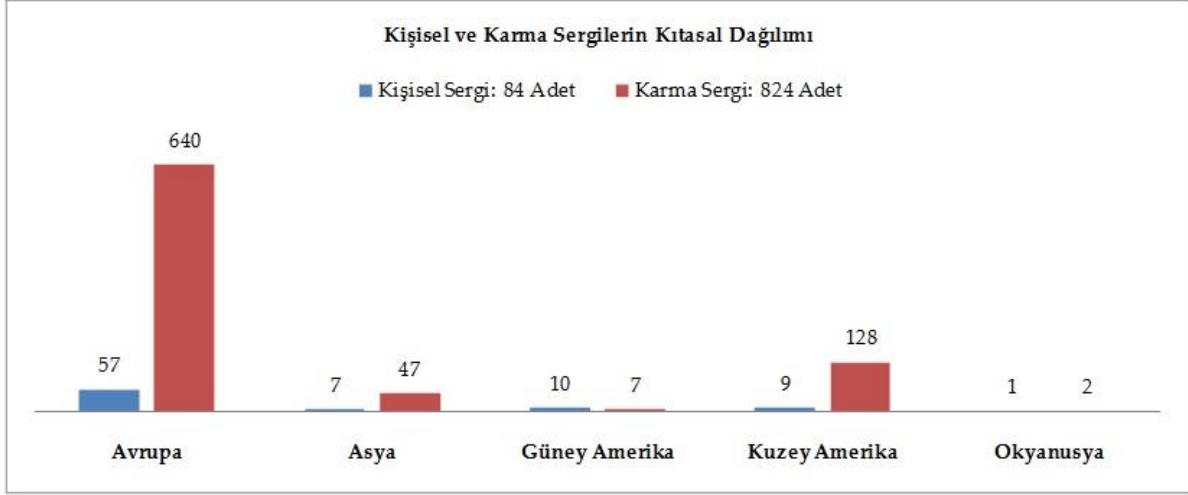
Grafik 3. Gerhard Richter 2010-2017 Arasında Almanya'da Açılan Kişisel Sergiler.

Grafik 4. Gerhard Richter 2010-2017 Arasında Almanya'da Açılan Karma Sergiler.

Yine önceki bölümdeki tablolardan anlaşılacağı gibi *G. Richter* daha pek çok ülkede kişisel sergiler açmış, karma sergilerde yer almıştır. Rakamsal dökümler üzerinden

sunduğumuz coğrafi içerikli veriler; sanatçının 2010-2017 yılları arasında kaç kıtada etkinlik gerçekleştirdiğini öğrenmemizi sağlamıştır. Araştırma kapsamında 2010-2017 arasında en fazla kişisel sergi açtığı kıtanın Avrupa (57) olduğu ortaya çıkmıştır. Bu coğrafya açık ara ile karma sergilerde de başı çekerken (640) onu 128 karma etkinlik ile Kuzey Amerika ve 47 karma etkinlik ile Asya izlemektedir. Okyanusya'daki etkinlik sayısı ise kişisel ve karma sergi düzeyi toplamında sadece 3'tür (Bkz. *Grafik 5*).

Grafik 5. Gerhard Richter 2010-2017 Arasındaki Kişisel ve Karma Sergilerinin Kıtasal Dağılımı.

Sayıardan hareketle sanatçının 2010-2017 seneleri arasındaki etkinliklerinin (kişisel ve karma sergiler toplamı) genellikle Avrupa kıtasında vücut bulduğu tespit edilmiştir. Bunu yüzdelik dilimler ile ifade edersek; mevcut etkinliklerin %77'si Avrupa üzerinde hazırlanmıştır. Kuzey Amerika'da ise bu oran %15 ve Asya'da %6'dır (Bkz. *Grafik 6*).

Grafik 6. Gerhard Richter 2010-2017 Arasındaki Kişisel ve Karma Sergileri Toplamının Kıtalar Ölçeğindeki Yüzdeleri Dağılımı.⁷

G. Richter'in etkinlikler bazında Avrupa merkezli bir sanatçı olduğunu söyleyebiliriz. Fakat burada ilgi çekici bir detayı da es geçmemek gerekir. Sanatçının AB adaylığı Türkiye'deki etkinlikleri "son derece" seyrek. Zira G. Richter kendi web sayfasında yer alan sergi beyanına göre Türkiye'de sadece 2010 yılında bir adet karma sergiye dâhil olmuştur (Bkz. *Tablo 1*). Bu sergi; *Yapı Kredi Kültür Merkezi'*ndeki (İstanbul), 06 Kasım 2010 – 07 Ocak 2011

⁷ Kıtaların küsuratları yukarı yuvarlanmıştır. Ancak sıfırın altında kalan Okyanusya'da kesin sonuç teşkil etmesi için bu rakam korunmuştur.

tarifli *Past Present Future: UniCredit Group Koleksiyonundan Bir Seçki* isimli etkinliktir.⁸ Etkinlik için sanatçının yalnızca 3 adet çalışmasının İstanbul'a getirildiği bilgisi mevcuttur (*Gerhard Richter Biography & Exhibitions*, 2018). Dolayısıyla G. Richter'in zengin etkinlik skalası içinde Türkiye'ye henüz "geniş ölçekli" biçimde yer vermediği anlaşılabilir⁹, sanatçı adına daha derin araştırma yapmak isteyen yazarlar için en faal ve yakın başlangıç noktasının Almanya olduğu saptanmıştır.¹⁰

KAYNAKÇA

Burak Boyraz Arşivi.

Erhan, Ç. (1996). Avrupa'nın İntiharı ve İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Temel Sorunlar, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 51,1-4: 259-273.

Gilpin, R. (1981). *War and Change in World Politics*, United Kingdom: Cambridge University Press.

Osterwold, T. (2012). *Pop-Art*, Köln: Taschen.

Solsten, E. (1996). *Germany: A Country Study*, Washington: Federal Research Division.

Storr, R. (2002). *Gerhard Richter: Forty Years of Painting*, New York: MoMA.

Sur, M. (2013). Birleşmiş Milletler Örgütünün Gelişimi ve Geleceği, *E-Journal of Yaşar University*, 8 (Özel Sayı): 2535-2550.

Taylor, F. (2012). *Exorcising Hitler: The Occupation and Denazification of Germany*, London: Bloomsbury Publishing.

Yılmaz, M. (2005). *Modernizmden Postmodernizme Sanat*, Ankara: Ütopya Yayınları.

Gerhard Richter Biography & Exhibitions. www.gerhard-richter.com [30.01.2018].

⁸ Bu sergiye ve G. Richter'in sergideki çalışmalarına dair detaylı bilgi için Bkz.: Guadagnini, W. (2010). *Past Present Future: UniCredit Group Koleksiyonundan Bir Seçki*, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

⁹ Araştırma çerçevesinde sanatçının beyan ettiği ve Türkiye sınırları dâhilinde literatürde yer verilmiş olan başka sergilere rastlanmamıştır. Özel koleksiyonlar araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

¹⁰ Bu araştırma ile eş zamanlı olan bir diğer çalışmamız için Bkz.: Boyraz, B. & Şahin, Ü. I. (2018). "21.yy Alman Resim Sanatında Gerhard Richter'in Yeri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Cilt: 11, Sayı: 55, ss.311-323.